ūkinei veiklai vystyti. Iki pat XIX a. II pusės sklypas buvo naudojamas tik sodams ar daržams. Užstatymas jame galėjo būti tik pavienis, daugiausia medinis. Tyrinėjimų metu aptiktas mūrinio statinio fragmentas M2 gali priklausyti mūriniam pastatui (planuose žymimas nuo 1808 m.), stovėjusiam maždaug dabartinių Islandijos ir Pylimo gatvių susikirtimo vietoje. Tačiau nėra abejonės, kad statinys galėjęs būti pastatytas gerokai anksčiau, greičiausiai XVII a.

Sklypo centrinėje ir V dalyje, šurfų 1 ir 3 vietoje aptikta archeologiškai vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų ir kultūros vertybės požymių turinčių objektų.

Islandijos St. 3/18

In 2011, a field survey and evaluation were conducted at the site of foundation renovation work for the buildings on the plot at Islandijos St. 3/18. Initially six 1.5 x 1.5 m test pits were excavated (Figs. 5–7), later three trenches were excavated at the site of test pits 1–3 alongside the building's foundation, and monitoring was conducted in a 1 m wide trench at the site of test pit 4 alongside the building's foundation. A total of 73.71 m^2 were excavated.

The test pits contained a 0.8–2.9 m thick cultural layer dating to the first half of the 17th–20th centuries. Masonry wall fragments from two different periods: the 19th and 17th centuries, were discovered in test pit 3. 575 finds were collected. Based on the accumulated information (Figs. 1–4), it was determined that the habitation of the plot bounded by Islandijos and Pylimo Streets began fairly late, only in the second half of the 19th century, although a masonry building already existed at the site in the 17th century.

Vitalija Veževičienė

Ligoninės gatvė 3

2011 m. gegužės–spalio mėnesiais atlikti archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Ligoninės gatvės sklype 3, garažų vietoje. Tyrinėjimų vieta yra Vilniaus senamiesčio V paribyje, šalia Pylimo gatvės, į R nuo jos. Už Ligoninės g. 3 sklypas PV pusėje ribojasi su gretimais sklypais Pylimo g. 38, 38A, už kurių yra Pylimo gatvė. Tyrinėjimai vykdomi sklypo P dalyje, šalia jos P ribos. Šioje vietoje yra buvusi miesto gynybinė siena. Kiemo reljefo paviršius lygus, tyrinėjimų vietos – buvusių garažų grindų paviršius iki tyrinėjimų buvo padengtas betonine danga.

Pirmuoju darbų etapu (gegužės–birželio mėnesiai) kiemo P dalyje, buvusių mūrinių garažų vietoje buvo ištirtas 70 m^2 ploto plotas 1. Antruoju darbų etapu (spalio mėnesį) tyrinėjimai vyko vandentiekio ir kanalizacijos trasų paklojimo vietoje. Jų metu ištirtas 55,8 m^2 plotas. Bendrai kieme ištirtas 125,8 m^2 dydžio plotas.

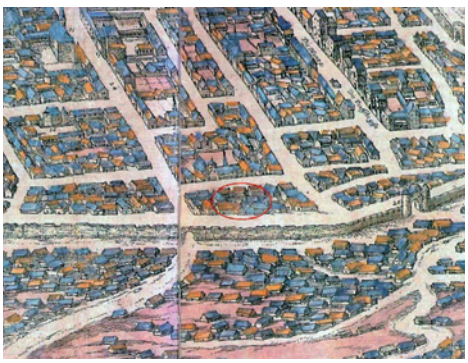

1 pav. G. Brauno perspektyvinio XVI a. miesto plano dalis su pažymėta tyrinėjimų vietos artimiausia aplinka.

Fig. 1. Part of the 16th-century long-term city plan by G. Braun with the immediate vicinity of the excavated area marked.

Studijuojant senuosius Vilniaus miesto planus, nėra pakankamai aišku, kada susiformavo kvartalas. G. Brauno perspektyvinis XVI a. miesto planas rodo kvartalą jau buvus užstatytą (1 pav.). XVI a. pradžioje kvartalo P dalyje buvo pastatyta gynybinė miesto siena. Remiantis Mariano Moreliovskio rekonstrukcija (Vilnius prieš 1655 m.) Rūdininkų vartų vietoje buvęs gynybinis bokštas. Tiriamas sklypas, kaip ir visas kvartalas, žymimas tuščias (2 pav.). XVIII a. vidurio J. G. Fiurstenhofo planas vaizduoja kvartalą beveik dabartinėse ribose ir juosiamą tų pačių gatvių, nors užstatymas ir nėra žymimas. Akivaizdu viena – šis kvartalas buvo tuometinio Vilniaus miesto pakraštys, už jo plytėjo mediniais

2 pav. M. Moreliovskio rekonstrukcijos dalis su pažymėta tyrinėjimų vietos artimiausia aplinka.

Fig. 2. Part of the reconstruction by M. Moreliovskis with the immediate vicinity of the excaved area marked.

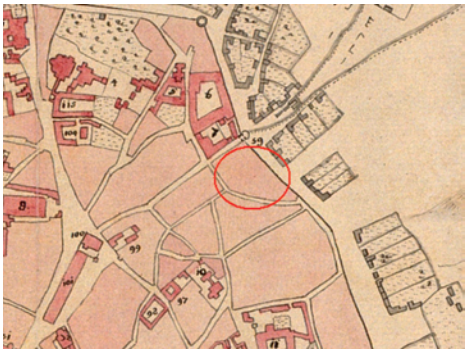

3 pav. Vilniaus miesto 1737 m. J. G. Fiurstenhofo plano dalis su pažymėta tyrinėjimų vietos artimiausia aplinka.

Fig. 3. Part of the 1737 Vilnius city plan by J. G. von Fürstenhoff with the immediate vicinity of the excaved area marked.

4 pav. 1808 m. Vilniaus miesto plano dalis su pažymėta tyrinėjimų vietos artimiausia aplinka.

Fig. 4. Part of the 1808 Vilnius city plan with the immediate vicinity of the excaved area marked.

5 pav. Vilniaus miesto 1840 m. plano dalis su pažymėta tyrinėjimų vietos artimiausia aplinka.

Fig. 5. Part of the 1840 Vilnius city plan with the immediate vicinity of the excaved area marked.

6 pav. Vilniaus miesto 1938 m. plano dalis su pažymėta tyrinėjimų vietos artimiausia aplinka.

Fig. 6. Part of the 1938 Vilnius city plan with the immediate vicinity of the excavated area marked.

namais užstatytas priemiestis (3 pav.). 1808 m. Vilniaus miesto plane jau išskiriama posesijinė sistema. Tiriamas sklypas priklauso 349-ajai posesijai, kurioje pavaizduoti konkretūs 3 atskiri pastatai – vienas galu į Ligoninės gatvę (posesijos Š dalyje, dabartinis namas 3), kitas „L“ raidės formos (posesijos ŠR dalyje, dabartinis namas 5). Matyti, kad šis pastatas savo forma skiriasi nuo dabartinio. Kiemo gale, archeologinių tyrinėjimų vietoje, žymimas medinis arba dalinai medinis pastatas (4 pav.). 1837 m. Vilniaus miesto plane sklypo pastato kontūrai kiek skiriasi nuo 1808 m. plane pavaizduotosios situacijos (5 pav.). Detaliausiai Ligoninės gatvė yra pavaizduota 1938 m. Vilniaus miesto plane (6 pav.). Yra parašytas gatvės pavadinimas – *Szpitalna* (lietuviškai Ligoninės) bei pastatų numeriai (mus dominančio pastato numerio negalima įžiūrėti). Plane šioje vietoje pavaizduoti pastatų kontūrai skiriasi nuo dabartinio, kaip ir nuo pavaizduotų 1808 ir 1837 m. planuose.

Tyrinėjimų metu visiškai iki įžemio (smėlio) ištirtas garažo patalpų vidus (apie 70 m^2 plotas) (7–8 pav.). Nustatyta, kad šioje vietoje buvo susiformavęs iki 2,7 m storio XVI a. pabaigos – XVII a. ir XIX a. pabaigos – XX a. kultūrinis sluoksnis. Virš įžemio išskirtas plonas pilkos spalvos birus gruntas – pirminis žemės paviršius. Jame rasta tik smulkių gyvulių kaulų. Radinių jame neaptikta, todėl sluoksnis nedatuotas.

Virš minėto grunto tirtas XVII a. laikotarpio kultūrinis sluoksnis. Pastarajame, be buitinės keramikos radinių, aptikta gamybinės veiklos liekanų. Perkasos R dalyje, juodos spalvos sluoksnyje buvo gausu tiglių fragmentų, skirtų spalvotojo metalo liejimui. Taip pat aptikti ir degimo krosnies vidaus molio tinko susilydę gabalai. Šie artefaktai liudija, kad kažkur netoliese veikė amatininko dirbtuvės, tačiau nežinoma, kokią produkciją jis gamino. Ploto 1 P dalyje atidengtas miesto gynybinės sienos fragmentas, mūrytas iš akmenų ir plytų, rištų kalkių skiediniu (9 pav.). Perkasoje aptiktos 3 ūkinės paskirties duobės (10 pav.), pagal radinius skiriamos XVII a.

Virš XVII a. kultūrinio sluoksnio didžiojoje perkasos dalyje fiksuoti XIX a. II pusės – XX a. I pusės kultūrinio sluoksnio horizontai – pilkos spalvos gruntas su tam laikotarpiui būdingais radiniais ir gausiomis statybinės keramikos liekanomis. Perkasos PR dalyje, 30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus atidengta 1,2 m ilgio, 30 cm pločio plytų ir akmenų, rištų raudonos spalvos moliu, struktūra. Tai buvusios patalpos šildymo ar gamybinės (?) krosnies sienelės liekanos (11 pav.), datuojamos XIX a. pabaiga.

Antruoju etapu, vykdant tyrinėjimus kieme, vandentiekio ir kanalizacijos trasos vietoje, aptikti XVIII a. mūrinių pamatų fragmentai (12 pav.). Statinio sienos mūrytos iš rausvos ir rudos spalvos plytų, rištų kalkių skiediniu.

7 pav. Perkasos situacija. V. Veževičienės nuotr.
Fig. 7. The situation of the trench.

8 pav. Tyrinėjimų eiga. V. Veževičienės nuotr.
Fig. 8. The course of the excavation.

Siauru iki 1,6 m pločio ruožu atidengtos pastato grindys iš plytų, klotų ant piltinio gelsvos spalvos smėlio pakloto. Konstatuota, kad statinio Š dalis apardyta anksčiau (tarybiniu laikotarpiu?) šioje vietoje klojant kanalizaciją.

9 pav. Gynybinės sienos liekanos. V. Veževičienės nuotr.

Fig. 9. The remains of the defensive wall.

10 pav. XVII a. ūkinės duobės pjūvis. V. Veževičienės nuotr.

Fig. 10. The section of a 17th-century storage pit.

Šalia pamatų susiformavusiame kultūriniame sluoksnyje aptikta XVII a. – XX a. I pusės. radinių – koklių, gamintų XVII a. Nustatyta, kad iki projektinio gylio visi kultūriniai sluoksniai, esantys šalia pamatų, apardyti įvairių ankstesnių kasimų ir klojant požemines komunikacijas.

11 pav. XIX a. šildymo krosnies sienelės liekanos. V. Veževičienės nuotr.

Fig. 11. The remains of a 19th-century heating stove wall.

13 pav. XVII a. sluoksnio šalia gynybinės sienos radiniai in situ. V. Veževičienės nuotr.

Fig. 13. 17th-century layer finds in situ beside the defensive wall.

Iš viso tyrinėjimų metu surasti 3465 XVI a. pabaigos – XX a. I pusės radiniai (13 pav.). Tarp jų dominuoja XVII a. buitinė ir statybinė keramika, metalo dirbinių liekanos. Pagal naudojimo paskirtį bei medžiagą, iš kurios jie pagaminti, skirstytini į 9 grupes. Gausiausią radinių grupę sudaro buitinė keramika (iš viso 2873 vienetai), kitų radinių ženkliai mažiau. Antrąją pagal gausumą grupę sudaro statybinė keramika – iš viso surasti 306 radiniai. Likusios radinių grupės kiekviena atskirai sudaro iki 3 % bendro radinių skaičiaus. Metalo dirbinių rastas 91 vienetas, gamybinės keramikos – 87 vienetai, stiklo – 17 vienetų,

12 pav. XVIII–XIX a. statinių liekanos perkasos vietoje. V. Veževičienės nuotr.

Fig. 12. The remains of 18th–19th-century buildings in trench.

1 odos dirbinys (į radinių sąrašą neįtraukti 4 batų padai, aptikti viršutiniuose sluoksniuose), likusių radinių taip pat rasta po 1–2. Tyrinėjimų metu aptiktos 84 XVII–XX a. monetos. Didžiausią dalį sudarė XVII a. monetos – 50 (menkavertės smulkiausio nominalo ir masiškai kaldintos varinės monetos), XVIII a. aptiktos tik 2 monetos, XIX a. – 10, XX a. – 20, neatpažintos – 2.

Ligoninės St. 3

In 2011, an excavation was conducted at the garage site at Ligoninės St. 3 (Fig. 7, 8). According to the available plans, the area began to be developed in the 16th century (Figs. 1–6). In the first stage, area 1 (70 m^2) was excavated in the S part of the courtyard. In the second, excavations were conducted at the water and sewerage line installation sites (a total of 55.8 m^2). It was determined that a cultural layer up to 2.7 m thick had formed at this site during the late 16th – 17th and late 19th–20th centuries. Thin grey powdery soil, the original ground surface, was distinguished above the sterile soil. It contained only small animal bones. Above this soil was a 17th-century cultural layer, which, in addition to household pottery sherds contained production waste, i.e. an abundance of fragments of crucibles used to melt non-ferrous metal, and fused pieces of clay daub from the inside of a kiln. A fragment of the city's lime-mortar-bonded stone and brick defensive wall was unearthed in the S part of trench 1 (Fig. 9). Three storage pits (Fig. 10), which, on the basis of the finds they contained, can be assigned to the 17th century, were also found. Cultural layer horizons from the second half of the 19th – first half of the 20th centuries were recorded above the 17th-century cultural layer in the majority of the trench's area. The remains of a wall from a late 19th-century heating stove or a production (?) furnace (Fig. 11) were recorded in the SE part of the trench.

In the second stage, fragments of an 18th-century masonry foundation were discovered (Fig. 12). Finds from the 17th – first half of the 20th centuries, including 17th-century stove tiles, were discovered in the cultural layer that formed beside the foundation (Fig. 13). A total of 3465 finds from the late 16th – first half of the 20th centuries were discovered. 17th-century household pottery and construction ceramics, the remains of metal artefacts, and 84 17th–20th-century coins predominated.

Vitalija Veževičienė

Vilniaus senojo miesto teritorijos su priemiesčiais tyrinėjimai

Tarp **Lvovo ir Kernavės gatvių sankirtos bei Konstitucijos prospekto ir Mečetės gatvės** archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu ištirti 9 šurfai (27 m^2). Surasti ir inventorinti 92 radiniai. Nustatyta, kad šioje miesto dalyje susiformavę įvairos sudėties ir kilmės kultūriniai sluoksniai daugeliu atvejų susiformavę XIX–XX a. Kairiajame Neries krante, tarp Goštauto gatvės ir Neries fiksuoti 2,8 m storio supiltinės kilmės sluoksniai, susiformavę įrengiant požeminę komunikaciją XX a. II pusėje. Dešinėje Neries pusėje, salpoje taip pat fiksuotas iki 3,3 m storio supiltinės kilmės kultūrinis sluoksnis, susiformavęs krantinės ir Upės gatvės tvarkymo metu XX a. II pusėje.

Sklype, ribojamame **Konstitucijos prospekto, Lvovo ir Kernavės gatvių,** šurfuose